

PM 1993-04-04

STRANGT KONFIDENTIELLT

FAR EJ KOPIERAS

Palmekommissionen

Ink 1995-05-02

Dnr 95-103

Nedan följer en avskrift av ett brev som Ulf Lingärde skickade till journalisten Olle Stenholm på Sveriges Television. Brevet är odaterat. Av brevets innehåll att döma är det skrivet i slutet av februari 1992. Avskriften är ordagrann, endast några mindre faktafel och språkliga skönhetsfläckar har korrigerats. Originaltexten innehöll kodbeteckningarna F 1 - F 15 för femton personer som figurerar i handlingen. En handskriven nyckel, som Ulf Lingärde skrev vid ett annat tillfälle, har använts vid identifieringen av dessa femton personer. I nedanstående avskrift anges både namnen och originaltextens kodbeteckningar.

Minnesanteckningar rörande Palme-mordet

Hej!

Borgnäs ringde mig härmedagen om ett Morra Magasinet-program om Palme-mordet och undrade om jag kunde deltaga. Jag har funderat ett tag på hur jag skulle kunna bidra, vilket inte är alldeles enkelt. Antingen kan jag förhålla mig passiv och kommentera de sakfrågor som någon hänskjuter till mig. Eller också kan jag komma med något sorts utspel, som kanske inte platsar i programmet. Nu ringer Borgnäs på nytt och säger att jag inte behövs. Så istället skriver jag nu denna PM som du får använda som du vill (om du överhuvudtaget vill ta i den). För egen del vill jag inte - som framgår av innehållet - framträda offentligt med det.

Du bjöd mig på lunch för några år sedan, på Östergök eller något sådant, och frågade bland annat om jag hade någon slags offentlig ställning. Jag är rädd att jag missledde dig ganska rejält den gången. Jag var då i full gång med att rota i ny och gammal sk-t inom underrättelseväsendet, stödd av ett särskilt bemyndigande. Jag tröstar mig med att jobbet minst av allt var offentligt. Det där är slutfört sedan länge och jag har idag brutit mig en ny bana som journalist och författare inom databranschen. I tidningarna Mikrodatorn, PC World, Computer Sweden och Affärsekonomi medarbetar jag regelbundet och ett stort antal datahandböcker är utgivna eller under utgivning (bl.a. storsäljaren "256 tips om DOS"). Materialet från de där åren har jag inte längre tillgång till på ett enkelt sätt. När jag nu skriver en sammanfattning är det med stöd av enbart minnet. Fel kan alltså ha smugit sig in i detaljer, men helhetsbilden står sig nog.

Historien börjar med studentrevolterna 1968, som skrämde många på högerkanten. Tiabro-högern organiserades i en öppen och en hemlig del. Den hemliga delen tog över det gamla manuella registret över svenskar med misstänkta kommunist sympatier. År 1970 började två unga och briljanta jurister lägga över registret på data. De använde därvid Säpos kodsyst. Anledningen var dels att man som extra startkapital hade en kopia av Säpos primära sökregister, dels att man på ett enkelt sätt kunde komplettera akter vid behov genom diskreta förfrågningar genom Säpo-ingångarna. Säpos primära sökregister vid denna tid var ett s.k. flexoraaregister. Jag har skrivit (troligen i Arbetet) om det bekanta inbrottet på Säpo en natt 1970, då kopieringen skedde med några Hasselbladare.

Så länge det existerade var detta register mycket modernare och effektivare än Säpos och informationstrafiken gick ofta nog i motsatt riktning mot den avsedda. Det existerade ända fram till 1988, då Industriförbundet vaknade till liv och insåg potentialen hos den politiska minan man satt på. Men minan utlöstes aldrig och registret, som då fanns på Birger Jarlsgatan, skrotades. Ett antal magnetbandskopior av huvudindex och dataakterna tillverkades dessförinnan och säkrades av olika högerextremister och gick sannolikt även till utlandet (Israel).

Parallellt förde Socialdemokratin ett liknande register, som först hade systematiserats genom Collector AB. År 1965 bildades IB, som kunde betyda Inhämtning Birger eller Informationsbyrån beroende på vem man pratade med. Där stoppades Collector AB helt enkelt in som en skenavdelning med numret 03, men resten av IB hade inga närmare kontakter med 03. Personregistret i 03 datoriserades aldrig, eftersom det var uppbyggt på de s.k. kommunkorten i grunden. Övriga IB-avdelningar som kan ha intresse var 00, som var Birger Elmér personligen för olika övergripande ändamål, och 01, som ursprungligen var en obetydlig enhet för krigsplanläggning, men som efter omorganisationen 1976 fick husera det s.k. Krigs-IB. Anledningen var främst att man ville flytta över en del tämligen socialdemokratiska aktiviteter då landet fick en borgerlig regering.

Timbro-högerns hemliga del, som skämtsamt kallades "SAF:s hemliga byrå", hade en del beröringspunkter med IB som är viktiga för fortsättningen. Två IB-agenter kom att jobba på "SAF:s hemliga byrå" och samtidigt hade denna byrå en mullvad i IB:s stab, närmare bestämt i Bertil Wenblads närhet. Bertil Wenblad sorterade då under Bo Anstrin. Jag märker att det blir svårt att föra framställningen framåt utan personreferenser, så jag numererar fortsättningsvis personerna F 1, F 2, F 3, ... efter Frihetsrörelsen, som de sammansvurna senare kom att kalla sig. Per-Gunnar Vinge (F 1) var chef för "SAF:s hemliga byrå" (men har idag ett eget företag) och Axel Hedén (F 2) var mullvaden borta på IB. (Bokförlaget Timbro startade inte förrän 1978, men "SAF:s hemliga byrå" startade flera år tidigare. Först 1984 blev "SAF:s hemliga byrå" en del av bokförlaget Timbro.)

En del andra personer måste nu föras in i handlingen, främst Carl G. Holm (F 3), som först satt som operationschef under Per-Gunnar Vinge. Senare fick Carl G. Holm flytta till Linköping, eftersom massmedia började bli efterhängsna. Han skötte (och sköter fortfarande) den svarta propagandan, som man såg som moteld mot "socialdemokrati och annan kommunism", och försökte dessutom organisera en liten operationsavdelning för diverse ändamål. Den senare blev inte så lyckad på grund av bristande personliga kvalifikationer hos de inblandade, men de gjorde sig bemärkta ändå genom att trakassera diverse personer som extraknäckt åt en skum vapenhandlare. Jag vet inte om man skall betrakta den svarta propagandan som lyckad, men synlig blev den i alla fall, exempelvis genom Alf Enerströms stolliga framfart. Jag såg att Alf Enerström framträdde i Norra Magasinet härnäst, slokörad och med omöblerad lägenhet. Om filoteamet inte vet om det kan jag berätta att det hos Ölvebro finns besvärande vittnesmål mot Alf Enerström från tiden före mordet, då han och hans uppjagade kumpaner diskuterar vad som skall hända med dom efter mordet. Vid den tiden var hans bostad i Stockholm (han har fyra bostäder varav en i Stockholm) huvudsakligen möblerad med två klädstreck, som ledde besökaren i en snitslad gang från dörren till en tronliknande fatölj, där han presiderade. På klädstrecken hängde hans artiklar och annonser i klädnyppor och bildade en sammanhängande allé.

Det minns säkert IB-affären under åren 1973 - 1974, som initierades av Jan Guillou och Peter Bratt. Per-Gunnar Vinge gjorde stora ansträngningar att kompromettera IB 03:s register medan tid var, för verksamheten höll på att decentraliseras till partidistrikten. Omkring 1970 hade Olof Palme tappat intresset för de små och obetydliga intelligence-operationerna i Sverige. Av allt att döma var Guillous och Bratts scoop dock en ren tillfällighet. Då var det inte många som visste att Guillou själv var en gammal IB-agent, som hade rest runt i östeuropa. Decentraliseringen av personregistret var något vidare arguement för (s) att komma med. Man fick genarida affären till

på IB, Axel Hedén, kopierade IB:s agentförteckning med kassaskåpsprängare och allt, och Per-Gunnar Vinge skickade detta minst sagt graverande dokument till DN. Den historiska slumpen slog till på nytt. Ankommande post blir inte alltid öppnad och läst. När jag långt senare fick infört en artikel på DN Debatt stäck Göran Beckérus ett nyöppnat kuvert i handen på mig. Kuvertet innehöll ovannämnda kopior av IB:s agentförteckning. Det hade upptäckts 15 år senare. En kriminalteknisk undersökning bekräftade att kopiorna var tagna under 1970-talets första hälft. Tidigare funderade jag på att skriva en bok om IB-affärens dräpliga interiörer. Det är nämligen inte känt hur uppgiftslämnaren Håkan Isacsson efter varje möte med Guillou och Bratt genast sprang till Bo Anstrin och bekände dagens synder. Håkan Isacsson slutade på Hall, där han trots eller tack vare sin alkoholism lyckades lura fängelseprästen på hans pengar.

Jag skall nu gå över till händelserna under 1980-talet. Vid 1970-talets slut fanns en grupp militärer inom försvarsmaktens ledning som med oro övervägde socialdemokratiens faror för landet på sikt. Man beslutade i all stillhet att börja bygga upp en kuppbereidskap mot ett socialistiskt maktövertagande. Det är inte så långsökt som det låter, alla hade Tjeckoslovakien i friskt minne. Den önskade kuppbereidskapen kunde uppnås med hjälp av en samordnande central enhet, stödd på lokala enheter i ett riksomfattande militärt nätverk. Det var ingen lätt uppgift att organisera, eftersom landet redan hade Alvar Lindencronas beredskapssystem och nygamla IB 01. Dessutom satt Birger som en stoppkloss, oavsättlig eftersom han redan hade avgått, och höll ögonen på allt som rörde sig inom landet.

Nätverket ute i landet var enklast att åstadkomma och snart fanns ett löst system av beväpnade militära grupper lite varstans, oftast rekryterade från hemvärnet, armen och marinen. Det organisatoriska kittet åstadkoms genom att spjälka av en del pålitliga personer från SSI (Sektionen för Särskild Inhämtnings), som motsvarigheten till IB kallades under åren 1982 - 1989, och försvarsstabens säkerhetsavdelning. Dessa pålitliga personer bildade den s.k. Hemliga Byrån. (Som inte skall förväxlas med Per-Gunnar Vinges ovannämnda byrå.) Uttunningen vållade en del praktiska bekymmer, men väckte inga direkta misstankar. Hemliga Byrån skulle ursprungligen husera på marinstaben, men delar av byrån lämnade aldrig försvarsstabens och resten övertog en SSI-lägenhet ute på stan, i närheten av Per-Gunnar Vinges ovannämnda byrå. Beslutet om avspjälkning togs av viceamiral Bengt Schuback (F 4). (Bengt Schuback var försvarsstabschef 1978 - 1982, militärbefälhavare i Södra militärområdet 1982 - 1984 och marinchef 1984 - 1990.) Lennart Borg (F 5) informerade cheferna för försvarsstabens underrättelseavdelning, försvarsstabens säkerhetsavdelning och SSI att Hemliga Byrån fanns "för särskilt ändamål" och skulle lämnas ifred. (Jag har ett vittnesmål om denna orientering från en som var med.) Huvudsyftet att hålla Birger utanför lyckades alldeles utmärkt. Länken mellan Hemliga Byrån (som inte existerar längre) och det riksspridda nätverket sköttes av de regionala säkerhetstjänster som finns ute i militärområdena. Det är inte många som känner till dessa regionala säkerhetstjänster. De bemannas av värnpliktiga ungdomar, som under och efter sin grundutbildning sköter diverse operationer. De har inte så högt anseende centralt, eftersom de ofta nog är "ganska galna", men det är dessa killar som ibland är synliga när militären opererar. Jag upprepar avslutningsvis att syftet med hela denna organisation var en ren kuppbereidskap mot en tänkt inre fiende. Något offensivt tänkande fanns inte vid denna tid.

Under mitten av 1980-talet spreds ett rykte att det fanns en högt placerad socialdemokratisk läcka mot öst, à la Treholt eller värre. Misstankarna häftade länge vid dåvarande kabinettssekreteraren Pierre Schori. Inom FOA (Försvarets Forskningsanstalt) och psykförsvaret hade det vid denna tid bildats en tredje gruppering för "anti-socialistisk moteld" och de gav bland annat ut en fiktionsbetonad bok under pseudonym, som föga inlindat utpekade Pierre Schori som läckan. Det skulle bli fler böcker. FOA grundade till och med en enhet för studier i desinformation. Noga räknat var det två enheter, en i Karlstad som verkligen forskade i desinformation, och en i Stockholm som bedrev desinformation tillsammans med psykförsvaret.

Den verkliga vändpunkten kom utan att några egentliga operationer inleddes. I Sverige finns tre subversiva huvudgrupperingar. Låt oss i detta dokument kalla dem P3a i näringslivet, P3b inom militären och FRA (Försvarets Radioanstalt), samt P3c inom FDA och psykförsvaret. (P3 var i början ett interna arbetsnamn.) I P3c:s närhet fanns olika forskningsgrupper för öststudier och från en av dessa kom nu det alarmerande påståendet att Olof Palme var sovjetisk spion. Påståendet grundade sig på en noggrann analys av Palmes aktiviteter inom sexnationsinitiativet och Palme-kommissionen, parat med en kompletterande analys av diverse sovjetiska fältaktiviteter på svensk jord. Slutsatsen väckte ett enormt uppseende och den trots allt ganska lösa grupperingen i sått populistiska organ svetsades ihop till en enhet. De antog namnet Frihetsrörelsen.

De i samhället högt uppsatta personerna Per-Gunnar Vinge, Bengt Schuback, Lars Ljunggren (F 7) och Bengt Wallroth (F 8) tog ett historiskt beslut inför Gud och fosterlandet (varför utlämnade man kungen?) att Palme måste bort, röjas ur vägen. (Lars Ljunggren var generaldirektör för FRA 1972 - 1985. Bengt Wallroth var hemlig chef för SSI 1982 - 1984 och chef för internationella enheten vid försvarsdepartementet 1984 - 1989. Sedan 1989 har han varit generaldirektör för FRA. Med tanke på fortsättningen är det ett intressant faktum att Pär Kettis, mannen som var FRA:s generaldirektör mellan Lars Ljunggren och Bengt Wallroth, är Sveriges ambassadör i Indien sedan 1989.)

Per-Gunnar Vinge betonade att han stödde beslutet. Hans ämbetsmannaheder hindrade honom dock från att deltaga formellt, påstod han. Alla var eniga om att "hålla tyst och hemligt intill evärdlig tid" om beslutet, men hittills är det åtminstone två som har skvallrat ur skolan.

I all hemlighet började man nu rekrytera ett lämpligt hit team i nätverket. AGAG (Aktionsgruppen Arla Gryning) formades. De utvalda huserade i Nedre Morrlands militärområde och kom huvudsakligen från Jämtland, bland dem Ture Utriainen (F 9). Det tränades och övades och det gick ganska lång tid innan man blev klar över att något fattades - skytten. Ingen som man litade på ville vara skytt, men väl bistå på alla andra sätt vid dådet. Och de som kunde tänka sig att hålla i vapnet litade man inte ett dugg på. Det händer att AGAG sammanblandas med Magnumklubben, men det beror bara på att vissa skyttar har kommit i kontakt med Magnumklubben genom skytterörelsen och på så sätt blivit medlemmar i båda organisationerna.

De sammansvurna befann sig nu i den märkliga situationen att alla var eniga och välorganiserade och säkerhetsförhållandena goda, samtidigt som man var tillbaka på ruta ett när det gällde offensiva åtgärder. Alltmedan medvetandet om det avsedda undanröjandet var på väg ut i organisationens perifera delar.

En rad olika försök gjordes nu inom och utom landet att ro iland ett attentat. Men verkligheten liknade inte thrillerlitteraturen och svårigheter uppstod. Kontaktade personer blev misstänksamma, något frilansande Murder Inc. fanns inte, och verksamheten gick i stå. Den kunde ha förblivit där om inte den historiska slumpen hade ingripit på nytt.

Jag skall nu redogöra för ett samtal, där jag visserligen inte känner till hur orden föll, men har desto större anledning att känna till innehållet. Som författare av en PM med oviss framtid tar jag mig den friheten.

- Tjänare, jag hör att ditt inköp av franska kanoner är klart.
- Ja, affären är i haan nu och det blir offentligt inom kort.
- Jag ringer dig för att jag har ett bättre erbjudande.
- Jasså.

- Du vet det ännu inte, men jag kommer att avgå inom kort, du vet ålder och trötthet och allt det där. Och jag har en hel del som behöver städas upp. Till att börja med behöver vi den där ordern av inrikespolitiska skäl. Du får naturligtvis samma villkor från oss i det praktiska. För det andra behöver jag ett ordentligt kapitaltillskott för ett särskilt ändamål. Och för det tredje - och här kommer poängen för dig - behöver jag definitivt avsluta det svenska kärnvapenprogrammet. Du anar vart jag syftar?

- Hm ... ja.

✓ - Vi har en del material lagrat i Forsmark som jag vill bli av med. 650 kg kärnvapenuran till att börja med. Och så lite av varje av annat i varierande kvaliteter. Våra experter upplyser om det. Men jag vill att du övertar rubbet.

*Indien har hitt
teknologin sedan 1974*

- Jag måste medge att det där skulle passa oss rätt bra. Men du måste leva upp till fransmännens villkor: full kreditgaranti, fabriksproduktion hemma hos oss, leveransgaranti i händelse av krig och allting sådant. Och våra egna finansiella intressen, förstås.

- It's a deal.

- OK, jag skickar över en delegation som inventerar ditt material. Men får jag ställa en personlig fråga. Du är inte precis känd för att sko dig personligen?

- Pengarna skall till ANC.

- Skall de ha en armé nu då?

- Nej, det ordnar ryssarna om det skulle behövas, men det är något annat som behövs. Vi pumpar in stora summor till rättshjälp och socialhjälp åt ANC-anhängare inom landet och det håller på att växa mig över huvudet.

Indien-ordern blev av. Men i ANC:s ledning satt nu en mullvad som registrerade vad som hände. Och det väckte närmast panik i Sydafrika, som sakta men säkert stryptes av sanktionerna, samtidigt som stödet till ANC envist vägrade låta sig slås ner. I kniptången mellan sanktioner och ett ANC med folkstöd och en karismatisk ledargestalt i form av Nelson Mandela höll tiden på att rinna ut. Raseriet vändes mot socialistinternationen och särskilt mot Olof Palme.

Och det var bråttom. Någoting måste göras, och fort. Via en hög svensk affärsman med rötterna i södra Afrika, Peter Wallenberg (F 10), fick man kontakt med Frihetsrörelsen. Och ett hit team organiserades snabbt, bestående av legoknektar och några svenska poliser som brukade resa till Sydafrika på betald semester. Dessa semesterresor hade tidigare organiserats för att svenska legosoldater skulle kunna resa hem ett slag i annans namn. Förutom fri resa, kost och uppehälle ingick en tortyrafton som lockbete. Äntligen hade man tillgång till kompetent folk för ett attentat.

Själv utförandet var relativt enkelt. Det var nödvändigt att avlyssna Olof Palme för att få lite kläm på hans rörelser. En insatsgrupp kunde rycka ut med kort varsel. Ursprungligen hade man tänkt att bara glutta på den avlyssning som ändå skedde hos byråchef Sture Höglund (F 11) vid Säpo. Men Alf Karlsson (F 12), Per-Gunnar Vinges speciella förtrogne, sa med sitt speciella språkbruk:

- Vem som helst kan räkna ut att avlyssning har skett. Och sedan sitter vi här allihop i piss upp till halsen!

✓ Avlyssningen sköttes istället via Televerkets säkerhetstjänst. I slutet av februari 1986 visste man att Palme planerade ett biobesök med sonen Martin. Det blev verkligen av och attentatet kunde ha varit banalt att slutföra. En för allierheten bländ polisman, Stefan Svensson (F 12), var operativchef.

Men det höll på att gå alldeles gale. När tillslaget på Sveavägen skulle ske stod skytten, en legosoldat, fryst till is medan paret Palme ovetande promenerade förbi. En lång och tystlåten polisman, Leif Tell (F 14), gick då på eget initiativ med raska steg ner till Tunnelgatan och sköt Olof Palme i ryggen när han passerade. Sedan sprang Leif Tell uppför trappan och norrut på Malmskillnadsgatan och förenade sig med gruppen. Och alla som hade varit med eller sett på fick bråttom att komma undan.

Innan historien avslutas måste något nämnas om Holmér's Palme-rum. Övannämnde Alf Karlsson satt med i Palme-rummet, trots att han inte är nämnd i Holmér's bok, och förankrade kurdspåret. Alf Karlsson och jag känner varandra ganska väl och jag pikade honom en gång för att han inte nämndes i boken.

- Jajaja, jag var bara med ett par gånger, sedan var jag tvungen att ta itu med omorganisationen av Säpo.

- Du satt i Palme-rummet ända fram till sommaren.

- ... det minns jag inte.

Jag kan lösa några mindre gåtor, som den om Holmér's livvakt. Hans Holmér är känd som en synnerligen stöddig person, men det stämmer inte i alla sammanhang. I vissa situationer är han hundlikt undergiven. Livvakten utsåg sig själv (för att tjäna pengar) och Holmér fann sig i det.

I dagens Palme-grupp, eller rättare sagt på befattningen som Ölvebros närmaste chef, sitter fortfarande en mullvad, Tommy Lindström (F 15). Jag har talat om för Ölvebro vem det är, men han kan inte göra så mycket åt det. Däremot har Ölvebro mycket väl begripit att något är sjukt på polissidan. Han har tillsatt en mycket diskret grupp som utreder "desinformation om polisens inblandning".

Nu slutar jag detta långa aktstycke. Det kunde vara bättre planerat och formulerat, men å andra sidan är det högst spontant. Så det får vara som det är. Namnen F 1 - F 15 kan du få muntligt vid tillfälle när jag är i Stockholm någon gång. Under resans gång har jag informerat Ölvebro personligen om alla detaljer av polisiärt intresse, senast om Ture Utriainens plötsliga anställning vid Säpo som dataexpert med speciell behörighet.

Och till slut den avgörande frågan: är detta skrivet av en knäppgök eller inte? Det får du själv avgöra.

Ulf Lingärde

Övanstående scenario är onekligen en elegant lösning, även om uppgifterna om Stefan Svensson och Leif Tell av allt att döma är rena gissningar. Flera gåtor verkar plötsligt mindre gåtfulla, som Martin Ardbos dagboksanteckning den 1 september 1987 ("Palme's inblandning, om den blir känd faller troligen regeringen i Sverige. Alla är rädda för att jag skall berätta hela sanningen.") och Berndt Carlssons påstående inför sin amerikanska flickvän Sanya Popovic ("Jag är en av fyra - fem som vet vad som verkligen hände Olof Palme.") kort tid före Lockerbie-katastrofen den 21 december 1988. (Se tidningen 2 nr. 9 1991 och Aftonbladet 1991-04-30.) Det ouppklarade bombattentatet mot ANC:s kontor på Gaala Brogatan i Stockholm den 8 september 1986 kanske också spelar en viss roll i sammanhanget. Av allt att döma är det Olof Palme och Rajiv Gandhi som figurerar i ovanstående telefonsamtal.